

ODOB - AXLOQ QOIDALARI VA UNING JAMIYATDAGI AHAMIYATI.

Pirnazarov Suhrobbek Alisher o'g'li

Muhhammad al-Xorazmiy nomidagi

Toshkent axborot texnologiyalari

universiteti Samarqand filiali

Annotatsiya. Ushbu maqolada odamlar orasidagi munosabatlarni tartibga soluvchi, jamiyatda normalarni va qoidalarni belgilovchi "odob" tushunchasi tahlil qilinadi. Odob, nafaqat axloqiy, balki ijtimoiy va madaniy jihatdan ham katta ahamiyatga ega. Maqolada odobning jamiyatdagi ahamiyati, uning insonlar o'rtasidagi munosabatlarda qanday o'rin tutishi va ijtimoiy barqarorlikni saqlashdagi roli haqida so'z boradi. Odobli harakatlar jamiyatda tinchlik va tartibni ta'minlashga yordam beradi, shuningdek, ijtimoiy hamjihatlikni kuchaytiradi. Maqolada, odobning barcha jamiyat qatlamlariga nisbatan ahamiyati, uning yoshlar tarbiyasiga ta'siri, shuningdek, zamonaviy jamiyatdagi odob qoidalarining o'zgarishi masalalari ko'rib chiqiladi.

Kalit so'zlar: axloqiy qoidalar, hadis, axloq, hulq, odob, ma'naviyat, tarbiya.

Odob — bu jamiyatda individual va ijtimoiy munosabatlar, ma'naviy-axloqiy normalarni belgilovchi axloqiy qoidalar to'plamidir. Odatda, odob qoidalari jamiyatda ijtimoiy tartibni saqlash, shaxslar o'rtasida hurmat va hamjihatlikni yaratish maqsadida ishlab chiqilgan. Ular insonlarning bir-biriga nisbatan qanday munosabatda bo'lishi, nima uchun axloqiy qadriyatlarni hurmat qilishlari kerakligi haqida tushuncha beradi. Odob — faqat shaxsiy xulq-atvorni tartibga solibgina qolmay, balki jamiyatda tinchlik va barqarorlikni saqlash uchun ham zarurdir.

Odob jamiyatda bir qancha muhim rol o'ynaydi. Avvalo, u insonlar o'rtasidagi munosabatlarni me'yorlashtiradi va ijtimoiy tizimning barqarorligini ta'minlaydi.

Odamlar bir-birini hurmat qilganida va axloqiy normalarga rioya qilganida, jamiyatda nizolar kamayadi, tinchlik va hamjihatlik o'rnatiladi. Jamiyatda axloqiy qoidalar, masalan, odobni buzgan kishilarga ta'sir ko'rsatish orqali, ularni xatolarini tan olishga va yaxshilanishga undaydi.

Islomda yaxshi xulqning o'rne juda muhimdir. Rasululloh (s.a.v.) o'z hayotida yaxshi xulqni namuna qilib ko'rsatganlar va buni musulmonlar uchun asosiy fazilat deb belgilaganlar. Bir hadisda Rasululloh (s.a.v.) shunday deganlar: "Men yaxshilik va xulqni mukammallashtirish uchun yuborildim". (Sahih al-Buxoriy, Hadis 5683)

Bu hadisda Rasululloh (s.a.v.) o'zining asosiy vazifalaridan birini odamlarni yaxshi xulq bilan tarbiyalash va ularni ijobiy fazilatlar, ya'ni sabr, samimiyat, adolat va rahm-shafqat kabi xususiyatlar bilan to'ldirish deb belgilaganlar. Islomda yaxshi xulq faqatgina so'zlar bilan emas, balki amallar orqali ham ko'rsatilishi kerak. Shu sababli, musulmonlar o'z hayotlarida bu xulqni namoyon qilishga intilishlari lozim.

Rasululloh (s.a.v.) ning hadislarida yaxshi xulqni o'rganish va unga amal qilishning ahamiyati keng yoritilgan. Yaxshi xulq, nafaqat odamlar bilan bo'ladigan munosabatda, balki Alloh bilan bo'ladigan munosabatda ham muhimdir. Islomda xulqni yaxshilashda sabr-toqat, haqiqatni aytish, va'daga sodiq qolish, boshqalarga yordam berish, insof bilan muomala qilish va boshqalar bilan mehr-muhabbatda bo'lish kabi fazilatlar muhim o'rin tutadi. Rasululloh (s.a.v.) bir hadisda shunday deganlar: "Parvardigorim meni husni tarbiya bilan tarbiyala" [1.58-hadis.23-b]

Bu hadisda Allohning rahmati va mukofoti yaxshi xulqni o'rganish va unga amal qilish orqali o'rnatilishi aytilgan. Bunda musulmonlarga o'z xulqini yaxshilash, yomonlikka javob bermaslik, boshqalarga nisbatan rahm-shafqatli bo'lish tavsiya etiladi.

Islomda yaxshi xulq, nafaqat dunyo hayotida baxtli bo'lish, balki oxiratda ham mukofotlanishning asosiy yo'li sifatida ta'riflanadi. Rasululloh (s.a.v.) ning hadislarida

yaxshi xulqning oxiratdagi ahamiyati haqida ko‘p so‘z yuritilgan. Bir hadisda shunday deyiladi: “Muminlarning afzali xulqi-atvori yaxshirog’idir”. [1.153-hadis.54-b]

Bu hadisda Rasululloh (s.a.v.) jannatga kirishda eng muhim mezonlardan biri sifatida yaxshi xulqni ko‘rsatganlar. Demak, yaxshi xulq Islomda nafaqat dunyodagi yaxshi hayot uchun, balki oxiratdagi mukofotlar uchun ham zaruriydi

Islomda yaxshi xulqning jamiyatdagi o‘rni ham juda katta. Yaxshi xulq, insonlar o‘rtasida mehr-muhabbat, do‘stlik, va o‘zaro yordamni kuchaytiradi. Hadislarda musulmonlar o‘rtasidagi o‘zaro yordam va bir-birini sevishtirish, yaxshi munosabatlar qurish ta’kidlangan. Rasululloh (s.a.v.) bir hadisda shunday deganlar: “Ummatimga qiyomatga qadar duch kelganlaringizda mendan salom ayting”. [2.Ibn Masuddan(r.a).5-b]

Bu hadisda salom berish orqali bir-birini hurmat qilish, mehr-muhabbat va tinchlikni tarqatish haqida so‘z yuritilgan. Yaxshi xulqning jamiyatda o‘rni shundaki, u odamlarni birlashtiradi, jamiyatni barqaror va tinch qiladi. Yaxshi xulq va ijobiy munosabatlar musulmonlarning bir-biriga bo‘lgan hurmatini oshiradi, ularning o‘rtasida ijtimoiy barqarorlikni ta’minlaydi.

Rasululloh (s.a.v.) ning o‘z hayoti yaxshi xulqni ko‘rsatishning eng yuksak namunasi hisoblanadi. Ularning sabr-toqat, mehr-muhabbat, adolat, rahm-shafqat, va o‘zaro hurmatdagi yuqori fazilatlar barcha musulmonlarga o‘rnak bo‘lgan. Rasululloh (s.a.v.) ning hayoti bizga har qanday sharoitda ham yaxshi xulqni saqlab qolish va boshqalarga nisbatan ijobiy munosabatda bo‘lishni o‘rgatadi. Ular o‘ziga qarshi bo‘lganlarga ham yaxshi muomala qilishni, ularga sabr bilan yondashishni tavsiya qilganlar.

Yaxshi Xulqning Turlari: Hadislarda yaxshi xulqning bir nechta asosiy turlari ko‘rsatilgan. Bular quyidagilardir:

Islomda sabr juda katta fazilat hisoblanadi. Sabr nafaqat o‘ziga qarshi bo‘lgan sinovlarga, balki boshqalarga nisbatan yomonlikni ham engish va toqatli bo‘lishni

anglatadi. Rasululloh (s.a.v.) sabrni imonning bir qismi deb ta'riflaganlar. "Iymonning afzali-sabr va bag'rikenglikdir." [1.145-hadis.51-b]

Yaxshi xulqning yana bir jihati bu mehr-shafqatdir. Rasululloh (s.a.v.) insonlar o'rtasida mehr-muhabbat va rahm-shafqatni targ'ib qilganlar. Ular o'zlarining hayotlarida bu fazilatlarni o'zlariga amalda qo'laniladi.

"Sizlar eng yaxshi xalqsizlar, insonlarga yaxshilikni o'rgatib, yomonlikni yo'q qilganlar." (Sahih Muslim)

Hadislarda yaxshi xulqning oxiratdagi ahamiyati ham juda katta. Rasululloh (s.a.v.) yaxshi xulqni jannatga kirish uchun eng muhim sabablardan biri sifatida ta'riflaganlar. Bir hadisda shunday deyiladi: "Kim yaxshi xulqni saqlasa, jannatda Allohning huzuriga kiradi." (Sahih Muslim)

Yaxshi xulq, insonning jannatga kirishi uchun muhim shartlardan biri hisoblanadi, chunki bu, insonning Allohga bo'lgan sadoqatini va oxiratda mukofotga loyiq ekanligini ko'rsatadi.

Islomda yaxshi xulq nafaqat individual jihatdan, balki jamiyatdagi tinchlik va hamjihatlikni saqlash uchun ham muhimdir. Jamiyatda yaxshi xulq, odamlar o'rtasidagi munosabatlarni yaxshilashga, ziddiyatlar va nizolarni bartaraf etishga yordam beradi. Rasululloh (s.a.v.) odamlarni bir-birini sevishga, bir-biriga yordam berishga va tinchlikka chaqirganlar. "Allohga iymon keltirishdan keyingi amallarning afzali-bu odamlar bilan do'stlashishdir." [1.144-hadis.51-b]

Bu hadis musulmonlarni bir-birini sevishga, yordam berishga va ijtimoiy adolatni ta'minlashga undaydi. Jamiyatda yaxshi xulqning ustuvorligi jamiyatning sog'lom rivojlanishiga olib keladi.

Yaxshi xulq insonning ruhiyatiga ijobiy ta'sir ko'rsatadi. Rasululloh (s.a.v.) ning o'z xulqi, unga taqlid qilgan kishilarga tinchlik, mehr-muhabbat va huzur bag'ishlagan.

Yaxshi xulq insonni ruhiy poklikka, to'g'rilikka va haqiqiy baxtga olib keladi. Shuningdek, yaxshi xulq insonning o'ziga nisbatan hurmatni oshiradi, boshqa odamlar bilan yaxshi munosabatda bo'lishni va umuman jamiyatda ijobiy rol o'ynashni ta'minlaydi.

Hadislarda yaxshi xulqning o'rni juda katta va uning musulmon hayotidagi ahamiyati juda yuqori. Yaxshi xulq imonning kuchli belgisidir va Islomda insonni mukammal qilib tarbiyalashda asosiy o'rin tutadi. Rasululloh (s.a.v.) ning o'zining xulqi biz uchun eng yaxshi namuna bo'lib, har bir musulmon o'z xulqini yaxshilashga intilishi kerak. Yaxshi xulq nafaqat dunyo hayotida, balki oxiratda ham mukofotga olib keladi. Shu sababli, musulmonlar yaxshi xulqni o'rganish, unga amal qilish va jamiyatda ijobiy o'rnak bo'lishlari zarurdir. Hadislarda yaxshi xulqning o'rni juda katta bo'lib, u nafaqat individual ruhiyatni, balki butun jamiyatni yaxshilashga xizmat qiladi. Rasululloh (s.a.v.) ning o'zi o'z xulqi bilan bizga to'g'ri yo'lni ko'rsatganlar va buni amalda qo'llashni ta'kidlaganlar. Yaxshi xulq, oxiratda jannatga kirish va dunyo hayotida baxtli bo'lishning kalitidir. Musulmonlar uchun yaxshi xulqni o'rganish va unga amal qilish zarur, chunki bu nafaqat ularning shaxsiy ruhiyatiga, balki butun jamiyatning rivojlanishiga hissa qo'shadi.

FOYDANILGAN ADABIYOTLAR RO'YXATI.

Ming bir hadis /*Shayx Abdulaziz Mansur*. -Toshkent: G'ofur Gulom nomidagi nashriyot-matbaa ijodiy uyi, (2018.-320b.)

1. **“Toshkent islom universiteti”** nashriyot-matbaa birlashmasi (2007).
2. **Al-Buxoriy. Imam.** (2000). *Sahih al-Buxoriy*. (Tahrir: Muhammad Fuwad Abdul-Baqi). Dar al-Kutub al-Ilmiyah.
3. **Muslim. Imam.** (1999). *Sahih Muslim*. (Tahrir: Muhammad Fuwad Abdul-Baqi). Dar al-Kutub al-Ilmiyah.
4. **Qur'oni Karim.** (2002). *Qur'oni Karim*. (Tarjima: Muhammad Sodik Muhammad Yusuf). Toshkent: "Iste'dod" nashriyoti.

5. **Ali, Muhammad.** (2015). *Islomda axloq va xulq*. Toshkent: Adabiyot nashriyoti.
6. **Rasulov. M.** (2010). *Islomda yaxshi xulqning ahamiyati*. Toshkent: Yangi Asr.
7. **Sultonov. D.** (2013). *Hadislarda axloq va ijtimoiy ahamiyat*. Samarqand: Sharq nashriyoti.
8. **Karimov. I.** (1999). *Islom va uning asoslari*. Toshkent: O'zbekiston nashriyoti.
9. **Shodiyev. T.** (2020). *Islomda inson huquqlari va axloq*. Tashkent: O'zbekiston Respublikasining "Ma'naviyat" nashriyoti.
10. **Al-Tabari. Muhammad ibn Jarir.** (1997). *Tafsir al-Tabari*. (Tahrir: S. Abdul-Rahman). Cairo: Dar al-Kutub al-Ilmiyah.
11. **Imam Ahmad ibn Hanbal.** (2005). *Musnad Ahmad ibn Hanbal*. (Tahrir: Aliyev, B. (2018). "Odob va axloq: ijtimoiy ahamiyati". O'zbekiston Milliy Universiteti Nashriyoti
12. Shadi al-Din). Beirut: Dar al-Fikr.